

La fam com a eina de poder

En ple segle XXI, i sota el pretext de l'ajuda humanitària, la gestió dels aliments es torna a situar al centre del debat internacional, evidenciant com la distribució del menjar es pot convertir en una eina de control polític i econòmic sobre poblacions senceres.

La fam en Haití

Font: Walter C. Medina (2011)

Sempre que sentim parlar de la fam, la primera imatge que se'ns ve al cap és la d'un nen famèlic de la remota Àfrica. No obstant això, cap de nosaltres ens plantejaríem per què en ple segle XXI, després de tanta conscienciació i lluita pels drets humans, encara la fam mundial és un problema que afecta milions de persones arreu del món. Doncs, en comptes de començar a preguntar-nos com podem eradicar la fam mundial, primer hauríem de qüestionar-nos per què encara hi ha societats que semblen batallar per poder ingerir qualsevol cosa al final del dia (UNICEF, 2022).

El llibre “La fam al món explicada al meu fill” de Jean Ziegler publicat el 1999 aborda la tràgica realitat de la fam global. Explica de manera senzilla que la

causant principal d'aquesta desigualtat absurdament exagerada és l'especulació amb productes bàsics que afecta especialment els nens, com s'observa en els camps de refugiats, els barris marginals i els *slums*¹. Aquesta manipulació dels preus en poblacions on l'economia és força debilitada i inestable fa que l'aliment, en comptes de ser una necessitat bàsica que s'hauria de suplir sense cap problema, es converteixi en un tresor accessible a només una minoria. En les lleis escrites, el menjar és un dret humà; en la realitat, és un privilegi. Sembla que Nietzsche, el primer filòsof de l'era contemporània, estava molt avançat a la seva època quan va postular que "Un dret és un privilegi".

En un món on els diners ho controlen tot, no hem de ser uns grans pensadors per arribar a la conclusió que la falta d'aliments sistemàtica en segons quines regions és controlada pels poderosos amb poder econòmic. Això converteix la **fam en una eina de poder**.

El darrer cas en el qual podem observar aquest fet és la creació de la Fundació Humanitària de Gaza (GHF), creada per Israel i Estats Units, que rebutja l'ONU i altres organismes internacionals i opta per proporcionar ajuda als 2,1 milions de palestins aïllats en Gaza. A simple vista, no té cap mena de sentit. Israel està fent una neteja ètnica i un genocidi al territori palestí i, mentrestant, crea una ONG per ajudar a les mateixes persones que vol eliminar?

La creació d'aquest sistema és totalment una paradoxa perversa que, segons l'encarregat de la coordinació d'ajuda de Nacions Unides, Tom Fletcher, és "un encobriment per a més violència i desplaçament dels palestins en el territori". "La GHF és una paròdia cínica. Una distracció deliberada. Un sistema que convertirà l'ajuda en una arma". La creació d'aquesta ONG no ha fet més que empitjorar els problemes que ja existien, ja que els experts adverteixen d'una fam imminent després d'un bloqueig d'Israel de tres mesos. El país no reconegut no deixa passar subministraments ni permet l'ajuda de l'ONU per al poble palestí, condemnant-los a una mort inhumana (Carpio, 2025).

¹ El terme "*slums*" es tracta d'un barri marginal amb ínfimes condicions de vida.

Abans i després del nord de la Franja de Gaza. Font: Maxar Techonogies (2023)

La fam és un tema que ha anat guanyant força a la literatura contemporània a mesura que la societat occidental ha anat veient una relació directa amb la pobresa, la fam i la diferència de poders. El llibre de George Orwell “1984” publicat el 1949 no només ens presenta un futur distòpic en el qual una dictadura totalitària controla tots els aspectes de la vida privada dels ciutadans, sinó que també fa una crítica al govern, afirmant que la fam és una eina de submissió que delimita la llibertat de pensament. Una societat que no pot deixar de pensar en el menjar, és una societat ocupada mentalment; per tant, és gent que no pensa a oposar-se a l’Estat sempre que se’ls alimentin quan estan a punt en rebel·lar-se. El seu altre llibre, “La rebel·lió dels animals”, tracta aquest mateix tema. Orwell s’inspirava en la situació que vivia la societat després de la Segona Guerra Mundial per pintar el seu propi cartell propagandístic a favor de la llibertat individual davant una societat comunista cada vegada més oprimida.

El llibre “Els Jocs de la Fam” de Susanne Collins, una alternativa més recent, també utilitza la fam com a eina per a construir la trama. Aquesta franquícia ha aconseguit una gran reverberació en arribar a la pantalla gran i sembrar la llavor del dubte a una gran part de la població mundial. Està realment el nostre Estat ajudant-nos, o fer-nos creure que ho fa? Una cosa és clara: el dubte alimenta el pensament de revolució que l’Estat intenta reprimir.

Les dades parlen per si soles. Segons l'informe de l'ONU publicat el 2022, més de 828 milions de persones van patir fam en 2021, la qual cosa suposa un augment d'uns 46 milions des de 2020 i de 150 milions des del brot de la pandèmia per la COVID-19. Les xifres descriuen un panorama desalentador (Organización Mundial de la Salud, 2022).

El problema de la qüestió no són els números, sinó com es perceben. En tractar a les persones com una xifra més, un nombre que se suma en una estadística, els fets passen per un filtre deshumanitzant a l'hora de llegir-los en una revista. És probable que en llegir les anteriors dades, gran part dels lectors haguessin llegit el número i la paraula "milions" sense pensar realment en el que significa. Si haguéssim de traduir les dades, 828 milions de persones equivaldria a la suma de quasi tota la població d'Europa i Rússia (Data Commons, 2026). Pot ser veure la gran quantitat de zeros canviària alguna cosa: 828.000.000. Una altra alternativa podria ser tancar els ulls i tractar d'imaginar 100 persones en una habitació...

Una cosa és clara, una xifra no pot acumular el significat d'una vida; milions de xifres, menys encara. La fam s'ha convertit en un problema comú, i les polítiques de tots els països semblen no estar interessades a solucionar-lo. Molts pensarien que la raó que explica aquest fet és que seria simplement impossible saciar l'apetit de milions de persones alhora. Aquesta posició conformista ha sigut implantada amb el pas dels anys, i ha acabat guanyant força amb el capitalisme d'una forma tan convincent que cada vegada ens apropem més al futur distòpic dels llibres.

Aquesta normalització de la fam com a fenomen inevitable permet que la societat miri cap a una altra banda sense sentir-se responsable del problema. Segons un informe de les Nacions Unides, cada any es malgasten al voltant d'1,05 milions de tones de menjar a tot el món, el que representa aproximadament un 19% de tota la producció alimentària, mentre que al mateix temps centenars de milions de persones pateixen fam (News, 2024). En els països desenvolupats el menjar és un simple producte més, mentre que el Tercer Món lluita cada dia per servir una mica de pa a la taula. Aquesta

contradicció posa en evidència que el problema no és la manca de recursos, sinó la seva mala distribució i gestió.

Els documentals no es queden enrere. Durant aquest últim segle, l'empatia s'ha convertit en un producte més dins del mercat audiovisual, venuda amb la mateixa lògica que un anunci publicitari. Els documentals i altres mitjans de comunicació ens mostren la desalentadora i desastrosa situació en la qual es troben milions de famílies arreu del món. No és d'estranyar que en pensar en fam, pensem en la imatge de nens esquelètics d'una tribu subsahariana. Aquesta representació repetitiva ha acabat creant un estereotip únic de la fam, limitant la nostra capacitat d'entendre-la com un problema global i complex.

Aquestes idees, tot i voler ser una crida a la solidaritat, només ens mostren com la nostra manera de pensar no ha evolucionat, sinó que ha canviat per adaptar-se a una època que tolera cada vegada menys el racisme. En comptes de voler donar una altra perspectiva que expliqui el perquè les persones de països menys desenvolupats es troben en aquesta situació, ens mostren com l'home blanc, amb la seva respectiva ONG, arriba per salvar-los i donar-los menjar. Un menjar que quan s'apaguin les càmeres i cadascú torni al seu país, no hi serà. Així, l'ajuda es converteix en un gest temporal que calma consciències, però no transforma realitats.

Nens etiops famolencs

Font: The Mohamed Amin Collection (1984)

Aquest mecanisme és precisament el que denuncia el documental *Poverty, Inc.*, en el qual s'exposa com la indústria de l'ajuda humanitària s'ha tornat en un negoci multimilionari. Això l'anomena com el "complex industrial de la pobresa". Segons el documental, moltes ONG i altres organitzacions internacionals que es proclamen com a salvadores deixen de veure les persones que intenten ajudar com a objectiu i les redueixen a simples objectes de caritat. Les imatges que surten a les seves pàgines web i els relats emocionals serveixen per justificar donacions, campanyes i finançament. Tot i això, no són suficients per afrontar un problema que té moltes més capes. Així, la pobresa no es resol de manera real, sinó que es manté perquè resulta útil per a un sistema que en treu benefici.

Diversos cartells del documental *Poverty, Inc.*Font: *Poverty, Inc.* (2014)

En lloc de donar una explicació clara i profunda sobre les causes històriques, econòmiques i polítiques que ens explica i ens aclareix l'existència de la fam, aquest tipus de discursos reforcen una visió superficial i simplista, sovint amb un rerefons neocolonial. En la gran majoria de mitjans de comunicació, se'ns presenta repetidament la imatge de l'home blanc que arriba per "salvar" poblacions mostrades com a passives i conformistes, incapaces i completament dependents de l'ajuda exterior. El menjar i el suport que apareixen davant les càmeres com ara els sacs d'aliments, les fotografies o els somriures, desapareixen quan la càmera s'apaga. El resultat no és un canvi

estructural, sinó una ajuda temporal que tranquil·litza les consciències del Nord global mentre manté la dependència del Sud.

A més, Poverty, Inc. treu a la llum una de les realitats més incòmodes i que més s'intenta ocultar del sistema d'ajuda, ja que moltes ONG i organitzacions internacionals compren els productes fabricats en condicions d'explotació laboral, sovint per les mateixes persones que apareixen a les pantalles i les que reben la seva ajuda. Això genera un cercle viciós que sembla no acabar mai, en què la pobresa és la conseqüència del sistema capitalista i, alhora, el recurs que manté aquest mateix sistema funcionant.

És així com els documentals i gairebé qualsevol mitjà de comunicació o xarxa social no només informen, sinó que també construeixen una determinada percepció i idea sobre què és la fam. Una perspectiva que simplifica la realitat, crea estereotips i homogeneïtza un problema que té més rerefons, convertint-lo en un espectacle emocional que reforça les relacions de poder desiguals (Davis, 2023).

Per aquesta mateixa raó, hauríem de deixar de qüestionar-nos una solució lenta i progressiva per erradicar la fam mundial, i començar a pensar en una que resolgui el problema directament i en la qual deixem d'oprimir unes determinades societats per beneficiar aquesta narrativa colonialista.

El Prat de Llobregat, 26 de gener de 2026

References

- ABC Natural. (2015, July 13). *¿Cuánto dinero se necesita para erradicar el hambre en el mundo?* Diario ABC; ABC.es. <https://www.abc.es/natural-desarrollorural/20150713/abci-hambre-cero-201507131150.html>
- Carpio, J. Á. (2025). Voces del hambre desde Gaza. *RTVE.es*. <https://doi.org/16675445>
- Ciancio, A. (2021, December 7). *¿Deberían los multimillonarios donar parte de su riqueza para aliviar la pobreza y las hambrunas en el mundo?* El País. <https://elpais.com/planeta-futuro/red-de-expertos/2021-12-07/deberian-los-multimillonarios-donar-parte-de-su-riqueza-para-aliviar-la-pobreza-y-las-hambrunas-en-el-mundo.html>
- Data Commons. (2026). *Clasificaciones de lugares - Data Commons*. Datacommons.org. https://datacommons.org/ranking/Count_Person/Country/europe?h=country%2FFRA&hl=es
- DatosMacro. (2025). *PIB - Producto Interior Bruto 2020*. Datosmacro.com. <https://datosmacro.expansion.com/pib>
- Davis, E. (2023, July 15). *Welcome To Zscaler Directory Authentication*. Swissinfo.ch. <https://www.swissinfo.ch/spa/el-fida-afirma-que-el-dinero-para-acabar-con-el-hambre-existe-y-pide-m%C3%A1s-voluntad-pol%C3%ADtica/>

IMDb. (2016, August 6). *Poverty, Inc.* IMDb.

https://www.imdb.com/es-es/title/tt3581436/?reasonForLanguagePrompt=browser_header_mismatch

Naciones Unidas. (2025, July 28). *Aún hay 673 millones de personas que sufren hambre en el mundo, América Latina avanza en su reducción.* Noticias

ONU. <https://news.un.org/es/story/2025/07/1540247>

News, P. (2024, March 27). *Around 19 percent of food is wasted globally as 783 million people face chronic hunger, UN says.* PBS News.

<https://www.pbs.org/newshour/world/around-19-percent-of-food-is-wasted-globally-as-783-million-people-face-chronic-hunger-un-says?utm>

Organización Mundial de la Salud. (2022, July 6). *Informe de las Naciones Unidas: las cifras del hambre en el mundo aumentaron hasta alcanzar los*

828 millones de personas en 2021. Www.who.int.

<https://www.who.int/es/news/item/06-07-2022-un-report--global-hunger-numbers-rose-to-as-many-as-828-million-in-2021>

UNICEF. (2022a, June 21). *¿Por qué sigue habiendo hambre en el mundo?*

Www.unicef.es.

<https://www.unicef.es/blog/desnutricion/por-que-sigue-habiendo-hambre-en-el-mundo>

UNICEF. (2022b, July 7). *Las cifras del hambre en el mundo - UNICEF.*

Www.unicef.es.

<https://www.unicef.es/noticia/las-cifras-del-hambre-en-el-mundo>

Vives, J. (2021, February 4). *Películas y libros sobre el hambre*. La Vanguardia.

<https://www.lavanguardia.com/vida/junior-report/20210204/6219891/p>

[eliculas-libros-sobre-hambre.html](https://www.lavanguardia.com/vida/junior-report/20210204/6219891/p)